

**PREZES
URZĘDU OCHRONY
KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
DELEGATURA UOKiK W GDAŃSKU**

RGD.61-17/07/IPW

Gdańsk, dnia 20 listopada 2007r.

DECYZJA NR RGD. 42/2007

I. Na podstawie art. 23c ust. 1, w związku z art. 23a ust. 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2005 r. Nr 244, poz. 2080, ze zmianami) oraz odpowiednio do art. 28 ust. 6 tej ustawy i § 6 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Dz.U. Nr 18, poz. 172 ze zmianą), stosownie do treści art. 131 ust. 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U., Nr 50, poz. 331 ze zmianą), po przeprowadzeniu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, wszczętego z urzędu przeciwko przedsiębiorcy: Akademia Rolnicza w Sz[...],

- działając w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów:

uznaje się za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów działanie ww. przedsiębiorcy, polegające na stosowaniu:

we wzorcu umownym pn.: „Umowa o warunkach odpłatności w szkole wyższej” zapisów o treści:

a) „Wysokości opłat za studia w kolejnych latach akademickich będą ustalone w drodze zarządzeń Rektora Uczelni”,

b) „Wszelkie spory wynikające z niniejszej umowy strony poddają rozstrzygnięciu sądów powszechnych właściwych dla siedziby Uczelni”,

uznanych za niedozwolone i wpisanych do „Rejestru postanowień wzorców umownych uznanych za niedozwolone”, o którym mowa w art. 479⁴⁵ kpc.

i nakazuje się zaniechanie jej stosowania.

II. Na podstawie art. 23e ust. 1 i 2, w związku z art. 23a ust. 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2005 r. Nr 244, poz. 2080, ze zmianami) oraz odpowiednio do art. 28 ust. 6 tej ustawy i § 6 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Dz.U. Nr 18, poz. 172 ze zmianą), stosownie do treści art. 131 ust. 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U., Nr 50, poz. 331 ze zmianą), po przeprowadzeniu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, wszczętego z urzędu przeciwko przedsiębiorcy: Akademia Rolnicza w Sz[...], ul. Janosika 8, 71-424 Szczecin

- działając w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów:

80-824 GDAŃSK, UL. PODWALE PRZEDMIEJSKIE 30

TEL./FAX (058 PREFIKS) 346-29-32, 346-29-33, 301-51-75

E-MAIL: GDANSK@UOKIK.GOV.PL

uznaje się za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów działanie ww. przedsiębiorcy, polegające na stosowaniu:
we wzorcach umownych pn.:

1. *„Zarządzenie nr 42 Rektora Akademii Rolniczej w Sz[...] z dnia 25.09.2006 r. w sprawie opłat obowiązujących studentów w roku akademickim 2006/2007”, zapisów o treści:
 - a) *„Zwłoka w uiszczeniu płatności, o których mowa w § 1 pkt. 1 powoduje skreślenie z listy studentów”,*
 - b) *„W przypadku rezygnacji ze studiów przed rozpoczęciem zajęć dydaktycznych na danym semestrze, jak również nieuzyskania zaliczenia powtarzanego przedmiotu wniesione opłaty, o których mowa w § pkt 1-2 nie podlegają zwrotowi z wyjątkiem opłaty edukacyjnej, o ile student złoży odpowiedni wniosek”,**
2. *„Uchwała nr 40 Senatu akademii Rolniczej w Sz[...] z dnia 16 marca 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad pobierania za świadczenie usług edukacyjnych oraz trybu i warunków zwalniania z tych opłat”, zapisu o treści:
„W przypadku skreślenia studenta/doktoranta z przyczyn, o których mowa w ust. 1 wniesiona opłata nie podlega zwrotowi*
3. *„Regulamin studiów” (załącznik do Uchwały nr 60 Senatu Akademii Rolniczej w Sz[...] z dnia 28 kwietnia 2006), zapisu o treści:
„Nieuiszczenie opłaty za zajęcia dydaktyczne lub egzamin (zaliczenie) powoduje skreślenie z listy studentów”,*

uznanych za niedozwolone i wpisanych do „Rejestru postanowień wzorców umownych uznanych za niedozwolone”, o którym mowa w art. 479⁴⁵ kpc.

i stwierdza się zaniechanie jej stosowania z dniem 1 października 2007 r.

UZASADNIENIE

W dniu 27 lutego 2007r. Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, zwany dalej Prezesem Urzędu lub organem antymonopolowym, wszczął z urzędu postępowanie wyjaśniające, mające na celu wstępne ustalenie, czy umowy za odpłatne formy kształcenia zawierane przez publiczne szkoły wyższe na podstawie art. 160 ust. 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 ze zm.), zwaną dalej ustawą o szkolnictwie wyższym, a także regulaminy studiów i inne dokumenty normujące prawa i obowiązki stron, nie zawierają niedozwolonych postanowień umownych, sprzecznych z przepisami Kodeksu cywilnego. Jedną ze szkół wyższych, objętych badaniem była Akademia Rolnicza w Sz[...] (zwana dalej Akademią, bądź Uczelnią), która w marcu 2007r. przesłała do Delegatury Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Gdańsku stosowane w tej Uczelni wzorce umowne. Wyniki wstępnej analizy treści warunków zawartych w tych dokumentach dały podstawę do sformułowania wniosku, że część z nich została uznana przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej zwany SOKiK) za niedozwolone i wpisana do „Rejestru postanowień wzorców umownych uznanych za niedozwolone” (zwanego dalej Rejestrem).

Mając na uwadze powyższe ustalenia, Prezes Urzędu wydał dnia 20 kwietnia 2007r., zmienne postanowieniami z dnia 13 sierpnia 2007 r. i 15 października 2007 r., postanowienie

o wszczęciu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, polegających na stosowaniu przez Akademię we wzorcach umownych pn.:

- ✓ „Umowa o warunkach odpłatności w szkole wyższej”
- ✓ „Zarządzenie nr 42 Rektora Akademii Rolniczej w Sz[...] z dnia 25.09.2006 r. w sprawie opłat obowiązujących studentów w roku akademickim 2006/2007”
- ✓ „Uchwała nr 40 Senatu Akademii Rolniczej w Sz[...] z dnia 16 marca 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad pobierania za świadczenie usług edukacyjnych oraz trybu i warunków zwalniania z tych opłat”
- ✓ „Regulamin studiów” ,

zapisów o następującej treści:

1. w „Umowie o warunkach odpłatności w szkole wyższej”:

- a) w § 5 pkt 2 wzorca: „Wysokości opłat za studia w kolejnych latach akademickich będą ustalone w drodze zarządzeń Rektora Uczelni”, który może zostać uznany za tożsamy np. z postanowieniem wpisanym w dniu 3 kwietnia 2006r. pod nr 642 do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ K.p.c., na mocy wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 5 października 2005r., sygn. akt XVII Amc 20/05, co mogło stanowić naruszenie art. 23a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów,
- b) w § 9 pkt 4 wzorca: „Wszelkie spory wynikające z niniejszej umowy strony poddają rozstrzygnięciu sądów powszechnych właściwych dla siedziby uczelni”, który może zostać uznany za tożsamy np. z postanowieniem wpisanym w dniu 3 sierpnia 2006r. pod nr 801 do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ K.p.c., na mocy wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 11 maja 2006 r., sygn. akt XVII Amc 176/05, co mogło stanowić naruszenie art. 23a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów,

2. w „Zarządzeniu nr 42 Rektora Akademii Rolniczej w Sz[...] z dnia 25.09.2006 r. w sprawie opłat obowiązujących studentów w roku akademickim 2006/2007”:

- a) w § 6 pkt 1 wzorca: „Zwłoka w uiszczeniu płatności, o których mowa w § 1 pkt. 1 powoduje skreślenie z listy studentów”, który może zostać uznany za tożsamy np. z postanowieniem wpisanym w dniu 29 maja 2006 r. pod nr 726 do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ K.p.c., na mocy wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 27 lutego 2006 r., sygn. akt XVII Amc 105/04, co mogło stanowić naruszenie art. 23a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów,
- b) w § 6 pkt 2 wzorca: „W przypadku rezygnacji ze studiów przed rozpoczęciem zajęć dydaktycznych na danym semestrze, jak również nieuzyskania zaliczenia powtarzanego przedmiotu wniesione opłaty, o których mowa w § pkt 1-2 nie podlegają zwrotowi z wyjątkiem opłaty edukacyjnej, o ile student złoży odpowiedni wniosek”, który może zostać uznany za tożsamy z postanowieniem wpisanym w dniu 3 sierpnia 2006r. pod nr 804 do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ K.p.c., na mocy wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 17 maja 2006 r., sygn. akt XVII Amc 9/05, co mogło stanowić naruszenie art. 23a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów,

3. w „Uchwale nr 40 Senatu Akademii Rolniczej w Sz[...] z dnia 16 marca 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad pobierania opłat za świadczenie usług edukacyjnych oraz trybu i warunków zwalniania z tych opłat”:

w § 7 pkt 2 wzorca: „W przypadku skreślenia studenta/doktoranta z przyczyn, o których mowa w ust. 1 wniesiona opłata nie podlega zwrotowi”, który może zostać uznany za tożsamy z postanowieniem wpisanym w dniu 3 sierpnia 2006r. pod nr 804 do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ K.p.c., na mocy wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 17 maja 2006 r., sygn. akt XVII Amc 9/05, co mogło stanowić naruszenie art. 23a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów,

4. W „Regulaminie studiów”:

w § 43 pkt 5 wzorca: „Nieuiszczenie opłaty za zajęcia dydaktyczne lub egzamin (zaliczenie) powoduje skreślenie z listy studentów”, który może być uznany za tożsamy z postanowieniem wpisanym w dniu 29 maja 2006 r. pod nr 726 do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ K.p.c., na mocy wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 27 lutego 2006 r., sygn. akt XVII Amc 105/04, co mogło stanowić naruszenie art. 23a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów.

W odpowiedzi na zawiadomienie o wszczęciu postępowania Uczelnia, udzielonej piśmie z dnia 11 maja 2007r., wyraziła gotowość podjęcia dialogu z Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w celu wprowadzenia odpowiednich zmian w stosowanych przez nią wzorcach umownych, podnosząc jednocześnie m.in. następujące argumenty:

- ✓ Ad 1a) „...zapis ten stosowany przez Uczelnię zapewnia możliwość przestrzegania gospodarki finansowej Uczelni a także zapewnia przejrzyste kryteria finansowe w zakresie opłat za studia... Uczelnie przestrzega zasady równości w zakresie opłat względem studentów ...”
- ✓ Ad 2a) „...Uczelnie dokonując takiego zapisu opiera się na przepisach prawa cywilnego-w szczególności –dotyczących możliwości odstąpienia od umowy w razie niewykonania zobowiązania na zasadzie przepisów prawa cywilnego.....Brak takiego zapisu skutkuje usankcjonowaniem stanu faktycznego, zgodnie z którym student może kontynuować naukę w ramach odpłatnych studiów. Uczelni pozostaje tylko droga postępowania sądowego o zapłatę, co z kolei stawia Uczelnię w nierównej pozycji względem studenta”
- ✓ Ad 2b) „...zapis taki jest odzwierciedleniem konstrukcji prawnej umowy wzajemnej, zgodnie z którym w przypadku wykonania świadczenia przez Uczelnię student zobowiązany jest do spełnienia świadczenia pieniężnego na rzecz Uczelni.”
- ✓ Ad 3 „...zapis ten umożliwia Uczelni rozwiązanie stosunku obligacyjnego łączącego Uczelnię oraz studenta, trudno wszak tolerować stan, w którym strony wiązał będzie w dalszym ciągu stosunek obligacyjny pomimo niewykonania zobowiązania przez studenta poprzez brak zapłaty czesnego za studia.”
- ✓ Ad 4 „...zapis ten zabezpiecza interesy Uczelni wobec faktu, iż Uczelnia spełniła świadczenie stanowiące jej obowiązek, student powinien również spełnić swoje świadczenie wynikające z łączącego strony węzła obligacyjnego”.

W piśmie z dnia 4 lipca 2007 r. Uczelnia poinformowała, że:

- ✓ *„...zobowiązuje się do wprowadzenia zmian w zapisach umownych i aktach prawnych, co do których powstała wątpliwość odnośnie tożsamości ich treści z postanowieniami umieszczonymi w rejestrze niedozwolonych klauzul umownych.”*
- ✓ *„Wskazujemy, że zakwestionowany przez UOKIK zapis zawarty w par.43 ust.5 ... w Regulaminie studiów stacjonarnych i niestacjonarnych, przyjętym Uchwałą Senatu Akademii Rolniczej w Sz[...] nr 60 z dnia 28 kwietnia 2006 r. obecnie nie obowiązuje. Aktualnie ww. Regulamin został uchylony i zastąpiony nowym w Uchwale nr 148 Senatu Akademii Rolniczej w Sz[...] z dnia 30 marca 2007 roku w sprawie uchwalenia Regulaminu studiów stacjonarnych i niestacjonarnych”.*
- ✓ *„Proponujemy:*

W dotychczasowym zapisie § 6 ust.1 Zarządzenia Rektora Akademii Rolniczej nr 42 z dnia 25.09.2006 roku..... proponujemy zmianę, wskazującą, że „Rektor może skreślić studenta z listy studentów w przypadku niewniesienia opłat związanych z odbywaniem studiów”

W dotychczasowym zapisie § 6 ust.2 Zarządzenia Rektora Akademii Rolniczej nr 42 z dnia 25.09.2006 roku ... „W przypadku rezygnacji ze studiów przed rozpoczęciem zajęć dydaktycznych na danym semestrze, jak również nie uzyskania zaliczenia powtarzanego przedmiotu wniesione opłaty, o których mowa w § 1 pkt. 1-2 podlegają zwrotowi po potrąceniu poniesionych przez Uczelnię kosztów postępowania rekrutacyjnego jak również kosztów przeprowadzonych egzaminów w toku sesji, w ramach której student nie uzyskał zaliczenia powtarzanego przedmiotu”

W dotychczasowym zapisie w § 7 ust. 2 uchwały nr 40 z dnia 16 marca 2006 r.: proponujemy zmianę, że „W przypadku skreślenia studenta/doktoranta / z przyczyn, o których mowa w ust. 1, o której mowa w ust. 1 podlega zwrotowi po potrąceniu poniesionych przez Uczelnię kosztów postępowania rekrutacyjnego jak również kosztów przeprowadzonych egzaminów w toku sesji, w ramach której student nie uzyskał zaliczenia powtarzanego przedmiotu”

W dotychczasowym zapisie w § 5 ust.2 umowy o warunkach odpłatności w szkole wyższej..... proponujemy zmianę, aby „Wysokości opłat za studia w kolejnych latach akademickich będą ustalone w drodze zarządzeń Rektora uczelni w oparciu o kryteria określone w ustawie i przepisach wykonawczych”

W dotychczasowym zapisie w § 9 ust.4 umowy o warunkach odpłatności w szkole wyższej.....proponujemy zmianę, iż „wszelkie spory wynikające z niniejszej umowy strony poddają rozstrzygnięciu sądów powszechnych według właściwości ogólnej”.

Jednocześnie Uczelnia wniosła o wydanie decyzji w oparciu o przepis art. 23d, a z ostrożności - o wydanie decyzji w trybie art. 23f ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2005 r. Nr 244, poz. 2080, ze zmianami), to jest w przedmiocie zobowiązania do podjęcia określonych działań

zmiernych do zapobiegania naruszeniom zbiorowych interesów konsumentów. Oceniając wstępnie wystąpienie Uczelni organ antymonopolowy uznał, że brak jest ku temu przesłanek, gdyż Akademia nie złożyła zobowiązania do podjęcia określonych działań, zmiernych do wyeliminowania stosowanych przez nią praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

Realizując złożoną wcześniej deklarację chęci i gotowości dostosowania do obowiązujących przepisów prawa, zapisów zawartych w stosowanych przez Uczelnię wzorcach umownych, zgodnie z uwagami zgłoszonymi przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Akademia Rolnicza w Sz[...] przedstawiła następujące dokumenty:

- ✓ dnia 30 lipca 2007 r., jako załącznik do pisma z dnia 25 lipca 2007 r. - Uchwałę nr 148 Senatu Akademii Rolniczej w Szczecinie z dnia 30 marca 2007 r., która zastąpiła wcześniejszą Uchwałę Senatu Akademii Rolniczej w Sz[...] nr 60 z dnia 28 kwietnia 2006 r. w sprawie Regulaminu studiów stacjonarnych i niestacjonarnych i zgodnie z zapisem jej § 3 weszła w życie z początkiem roku akademickiego 2007/2008,
- ✓ dnia 20 września 2007 r., jako załącznik do pisma z dnia 17 września 2007 r. - Zarządzenie nr 56/2007 Rektora Akademii Rolniczej w Sz[...] z dnia 7 września 2007 r. w sprawie opłat obowiązujących studentów w roku akademickim 2007/2008, która zastąpiła wcześniejsze Zarządzenie Rektora Akademii Rolniczej w Sz[...] w sprawie opłat obowiązujących studentów w roku akademickim 2006/2007, i zgodnie z zapisem jej § 9 weszła w życie z dniem podpisania i obowiązuje w roku akademickim 2007/2008, oraz zmieniony wzór umowy o warunkach odpłatności w szkole wyższej,
- ✓ dnia 15 października 2007 r., jako załącznik do pisma z dnia 8 października 2007 r. - Uchwałę nr 186 Senatu Akademii Rolniczej w Sz[...] z dnia 8 października 2007 r. w sprawie szczegółowych zasad pobierania opłat za świadczenia usług edukacyjnych oraz trybu i warunków zwalniania z tych opłat, która zastąpiła wcześniejszą Uchwałę Senatu Akademii Rolniczej w Sz[...] nr 40 z dnia 16 marca 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad pobierania opłat za świadczenia usług edukacyjnych oraz trybu i warunków zwalniania z tych opłat – i zgodnie z zapisem jej § 12 weszła w życie z dniem 1 października 2007 r.

Dokumenty powyższe w miejsce niedozwolonych klauzul umownych, wprowadzają następujące zapisy:

W „Umowie o warunkach odpłatności w szkole wyższej”:

- a) *„Wysokości opłat za studia w kolejnych latach akademickich będą ustalone w drodze zarządzeń Rektora Uczelni w oparciu o ustawę i przepisy wykonawcze”.*
- b) *„Wszelkie spory wynikające z niniejszej umowy strony poddają rozstrzygnięciu sądów powszechnych właściwych dla siedziby uczelni”.*

W „Zarządzeniu nr 42 Rektora Akademii Rolniczej w Sz[...] z dnia 25.09.2006 r. w sprawie opłat obowiązujących studentów w roku akademickim 2006/2007”:

- a) *„Kierownik podstawowej jednostki organizacyjnej (dziekan) może skreślić studenta z listy studentów w przypadku nie wniesienia opłat związanych z odbywaniem studiów”*

b) *„W przypadku rezygnacji ze studiów: przed rozpoczęciem zajęć dydaktycznych na danym semestrze, lub w trakcie trwania semestru, jak również nie uzyskania zaliczenia powtarzanego przedmiotu wniesione opłaty, o których mowa w § 1 pkt 1-2 podlegają zwrotowi po potrąceniu poniesionych przez uczelnię kosztów, o których mowa w § 1 pkt 2 w wysokości ustalonej proporcjonalnie do ilości tygodni zajęć dydaktycznych w momencie, w którym nastąpiła rezygnacja studenta ze studiów (data złożenia rezygnacji w formie pisemnej) lub nie uzyskania przez niego zaliczenia z powtarzanego przedmiotu.”*

W „Uchwale nr 40 Senatu Akademii Rolniczej w Sz[...] z dnia 16 marca 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad pobierania opłat za świadczenie usług edukacyjnych oraz trybu i warunków zwalniania z tych opłat”:

„W przypadku skreślenia studenta lub doktoranta wniesiona opłata podlega zwrotowi proporcjonalnie do ilości tygodni zajęć dydaktycznych opłaconych przez studenta lub doktora, przypadających po tygodniu, w którym nastąpiło skreślenie z listy studentów”.

W „Regulaminie studiów”:

„Dziekan może skreślić studenta z listy studentów w przypadku :

1)...

2)...

3) nienwniesienia opłat związanych z odbywaniem studiów”.

PREZES URZĘDU OCHRONY KONKURENCJI I KONSUMENTÓW USTALIŁ, CO NASTĘPUJE:

Akademia Rolnicza w Sz[...] jest publiczną uczelnią akademicką, utworzoną w drodze ustawy. Jednym z podstawowych zadań uczelni jest kształcenie studentów w celu ich przygotowania do pracy zawodowej. Kształcenie odbywa się w formie studiów stacjonarnych – nieodpłatnie oraz w formie studiów niestacjonarnych – odpłatnie.

Zgodnie z art. 160 ust. 1 ustawy o szkolnictwie wyższym, organizację i tok studiów oraz związane z nimi prawa i obowiązki studenta określa regulamin studiów. Natomiast, zgodnie z ust. 3 tego przepisu, warunki odpłatności za studia określa umowa zawarta między uczelnią a studentem w formie pisemnej.

Stosowane przez Uczelnię ww. wzorce są wzorcami umownymi w rozumieniu art. 384 k.c., których postanowienia są bezpośrednio stosowane w umowach, jakie Uczelnia zawiera ze studentami. Wzorce umowne to wszelkie jednostronnie przygotowane z góry, przed zawarciem umowy, gotowe klauzule (zbiory klauzul) w postaci warunków umów, ich wzorów, regulaminów itp.

Odpłatne świadczenie usług edukacyjnych ma charakter umowy, do której stosuje się odpowiednio przepisy o umowie zlecenia, zgodnie z art. 750 k.c. Umowa ta jest umową wzajemną, w której świadczeniem głównym są usługi edukacyjne, za które konsument uiszcza opłaty. Występują w niej zatem dwie strony: Uczelnia i student.

Studenci, z którymi Uczelnia zawiera umowy o odpłatne świadczenie usług edukacyjnych, są konsumentami w rozumieniu art. 22¹ Kodeksu cywilnego, tj. osobami fizycznymi

dokonującymi czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z ich działalnością zawodową lub gospodarczą.

Natomiast Uczelnia jest przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2005 r. Nr 244, poz. 2080, ze zmianami), bowiem zgodnie z definicją zawartą w art. 4 ust. 1 pkt a ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, przez przedsiębiorcę należy rozumieć m.in. osobę fizyczną, osobę prawną oraz jednostkę organizacyjną nie posiadającą osobowości prawnej, organizująca lub świadcząca usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 172, poz. 1807 ze zmianami).

Zważywszy na to, iż zgodnie art.12 ustawy z dnia 27 lipca 2002 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, szkoła wyższa ma osobowość prawną, zważywszy też na to, że zgodnie z art. 13 ust.1 powołanej ustawy, jednym z podstawowych zadań szkoły wyższej jest kształcenie studentów w celu przygotowania ich do pracy zawodowej, która to działalność ma charakter usług użyteczności publicznej, uznaje się, iż Uczelnia, posiadając osobowość prawną i świadcząc usługi edukacyjne, posiada status przedsiębiorcy.

PREZES URZĘDU OCHRONY KONKURENCJI I KONSUMENTÓW ZWAŻYŁ, CO NASTĘPUJE:

W dniu 21 kwietnia 2007r. weszła w życie ustawa z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. Nr 50, poz. 331 ze zm.), której art. 131 ust. 1 stanowi, iż *„Do postępowań wszczętych na podstawie ustawy z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów i nie zakończonych do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy dotychczasowe”*. W związku z tym, że postępowanie w przedmiotowej sprawie zostało wszczęte w dniu 20 kwietnia 2007r., Prezes Urzędu przy jej rozpatrywaniu stosuje przepisy ustawy z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów (t.j. Dz. U. z 2005 r. nr 244, poz. 2080 ze zm.), zwanej dalej ustawą o ochronie [...].

Artykuł 23a ust. 1 ustawy o ochronie [...] stanowi, że przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy. Nie jest zbiorowym interesem konsumentów suma indywidualnych interesów konsumentów.

Instrumenty przewidziane przepisami ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów gwarantują możliwość podjęcia bezpośredniej ochrony konsumentów, których prawa mogą zostać istotnie ograniczone poprzez określone zachowania przedsiębiorców, wykorzystujących posiadaną przewagę kontraktową w kontaktach z nieprofesjonalnymi uczestnikami rynku.

Zbiorowe interesy konsumentów podlegają ochronie prawnej. Zakazane są więc takie zachowania przedsiębiorców, które naruszają uprawnienia nieprofesjonalnych uczestników rynku, poprzez stosowanie wobec nich działań sprzecznych z prawem.

Zgodnie z art. 23a ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów: *„Przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy. Nie jest zbiorowym interesem konsumentów suma indywidualnych interesów konsumentów”*. Z kolei, zgodnie z treścią art. 23a ust. 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów, *„za praktykę naruszającą*

zbiorowe interesy konsumentów uważa się w szczególności stosowanie postanowień wzorców umowy, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479 [45] Kodeksu postępowania cywilnego, naruszenie obowiązku udzielania konsumentom rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji, nieuczciwą lub wprowadzającą w błąd reklamę i inne czyny nieuczciwej konkurencji godzące w zbiorowe interesy konsumentów". Artykuł 23a ust. 2 precyzuje zatem klauzulę generalną zawartą w ust. 1, poprzez egzemplifikację najczęściej występujących naruszeń zbiorowych interesów konsumentów.

Dla orzeczenia, że konkretne zachowanie rynkowe przedsiębiorcy stanowi przejaw stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów konieczne jest wykazanie i udowodnienie, że podejmowane przez tego przedsiębiorcę działanie:

1. ujawnia się w obrocie konsumenckim, a więc w relacjach pomiędzy podmiotem posiadającym przymiot przedsiębiorcy a konsumentami,
2. jest bezprawne,
3. godzi w zbiorowe interesy konsumentów.

Ad 1.

W przedmiotowej sprawie bezspornym jest, że stronami „Umowy o warunkach odpłatności w szkole wyższej”, na mocy której bezpośrednio zastosowanie do stosunku łączącego strony umowy mają także:

- „Zarządzenie nr 42 Rektora Akademii Rolniczej w Sz[...] z dnia 25.09.2006 r. w sprawie opłat obowiązujących studentów w roku akademickim 2006/2007”
- „Uchwała nr 40 Senatu akademii Rolniczej w Sz[...] z dnia 16 marca 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad pobierania za świadczenie usług edukacyjnych oraz trybu i warunków zwalniania z tych opłat”
- „Regulamin studiów”

stosowanych w dacie wszczęcia postępowania byli:

- ✓ Akademia Rolnicza w Sz[...], a więc przedsiębiorca, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów, bowiem zgodnie z definicją zawartą w art. 4 pkt 1 ustawy, przez przedsiębiorcę należy rozumieć także osobę fizyczną, osobę prawną, a także jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, organizującą lub świadczącą usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 173, poz. 1807 ze zmianami).
- ✓ Konsument, zgodnie z art. 22¹ Kodeksu cywilnego konsumentem jest osoba fizyczna lub prawna dokonująca czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową.

Umowa zawierana jest więc w obrocie konsumenckim przez „profesjonalistę”, będącego przedsiębiorcą i nieprofesjonalnego uczestnika obrotu, tj. konsumenta. Pierwsza więc przesłanka analizowanego przepisu została spełniona.

Ad 2.

Bezprawność jest taką cechą działania, która polega na jego sprzeczności z normami prawa lub zasadami współżycia społecznego, czy dobrymi obyczajami, bez względu na winę, a nawet świadomość sprawcy. Jako „sprzeczne z prawem” należy kwalifikować za-

chowania niezgodne z nakazem zawartym w ustawie, rozporządzeniu wydanym na podstawie i dla wykonania ustawy, umową międzynarodową mającą bezpośrednie zastosowanie w stosunkach wewnętrznych. „Sprzeczne z prawem” są czyny: zabronione i zagrożone sankcją karną, czyny zabronione pod sankcjami dyscyplinarnymi, czyny zakazane przepisami administracyjnymi lub przepisami prawa gospodarczego publicznego, czyny zabronione przepisami o charakterze cywilnym, sprzeczne z nakazami zawartymi w prawie cywilnym lub prawie administracyjnym. Dla ustalenia bezprawności działania przedsiębiorcy wystarczy ustalenie, że jego określone zachowanie koliduje z przepisami prawa (por. *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz pod redakcją Janusza Szwaji, Urząd Antymonopolowy, Warszawa 1994, s.38-39*). Należy przy tym wskazać, że o ile, generalnie, przepis art. 23 a ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów wskazuje na przykładowy katalog działań bezprawnych, które – jak już wskazano - mogą przybierać różne formy i postaci (reklama wprowadzająca w błąd, czyny nieuczciwej konkurencji itd.), o tyle w jednym przypadku norma ta wprost uznaje za bezprawne określony typ zachowań przedsiębiorcy, jakim jest stosowanie postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone i wpisanych do Rejestru. Tak więc dla orzeczenia praktyki należy, w każdym konkretnym przypadku, udowodnić, że łącznie zachodzą następujące przesłanki:

- A. przedsiębiorca musi stosować wzorzec umowy,
- B. określone postanowienia wzorca umowy muszą zostać uznane, wyrokiem Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, za niedozwolone, a następnie wpisane, przez organ do tego uprawniony, do właściwego rejestru.

Jak wynika z ustaleń stanu faktycznego Uczelnia stosowała w obrocie z konsumentami wzorce umowne pn.:

- ✓ „Umowa o warunkach odpłatności w szkole wyższej”,
- ✓ „Zarządzenie nr 42 Rektora Akademii Rolniczej w Sz[...] z dnia 25.09.2006 r. w sprawie opłat obowiązujących studentów w roku akademickim 2006/2007”,
- ✓ „Uchwała nr 40 Senatu akademii Rolniczej w Sz[...] z dnia 16 marca 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad pobierania za świadczenie usług edukacyjnych oraz trybu i warunków zwalniania z tych opłat”,
- ✓ „Regulamin studiów”,

które - stanowiąc zbiór opracowanych (gotowych) i obowiązujących przepisów (klauzul) - opracowane były bez współdziałania, czy woli kontrahentów (konsumentów). Jest to zatem wzorzec umowny, poprzez który definiuje się w literaturze przedmiotu¹ wszelkie, jednostronne, przygotowane z góry przez proponentów, przed zawarciem umowy, gotowe klauzule, w postaci warunków umów, ich wzorów, regulaminów itp.

Zgodnie z art. 479³⁶ K.p.c., sprawy o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone należą do wyłącznej właściwości Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Uznanie przez Sąd rażącego naruszenia interesów konsumentów poprzez stosowanie danej (konkretnej) klauzuli umownej skutkuje wpisaniem takiego postanowienia do „Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone”. Organem wyznaczonym do prowadzenia Rejestru i dokonywania w nim wpisów klauzul

¹ E. Łętowska, Ochrona niektórych praw konsumentów, Komentarz, 3. Wydanie, Wydawnictwo C.H. Beck, W-wa 2001r., s. 75.

abuzywnych jest, na podstawie art. 479⁴⁵ K.p.c., Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Mając na uwadze zapis art. 479⁴⁴ K.p.c. oraz uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2006r., sygn. III SZP 3/2006, orzeczenie sądu, w danej sprawie, ma skutek nie tylko wobec przedsiębiorcy, którego postanowienia umowne były przedmiotem oceny przez SO-KiK, ale także i wobec osób trzecich, a tym samym zakazane są także i postanowienia umowne, stosowane lub obowiązujące u innych przedsiębiorców, jeżeli tylko ich treść wskazuje na identyczny zamiar, czy skutek prawny. Ze względu na rozszerzoną skuteczność klauzul (art. 479⁴³ K.p.c.) spełniają one taką samą funkcję, jak przepisy prawne, a zatem dla ich oceny – w drodze analogii – stosować należy zasady wykładni przepisów, a przy określaniu znaczenia niedozwolonych postanowień umownych wykorzystywać reguły interpretacji wykształcone w nauce prawa i praktyce orzeczniczej. Dlatego też niedozwolonymi są postanowienia umów, które mieszczą się w hipotezie klauzuli wpisanej do rejestru i klauzuli z nią porównywalnej.

Podobnie w wyroku z dnia 20 czerwca 2006r., sygn. akt III SK 7/06 Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że *„Zgodnie z art. 479⁴³ k.p.c., wyrok prawomocny ma skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru, co oznacza, że uznanie określonej klauzuli za niedozwoloną i wpisanie jej do rejestru działa erga omnes, a dalsze posługiwanie się klauzulą abuzywną wpisaną do rejestru jest zakazane w obrocie prawnym nie tylko względem podmiotu, wobec którego to orzeczono, ale również w identycznych lub podobnego rodzaju stosunkach prawnych zawieranych przez osoby trzecie, bez ograniczenia w żaden sposób kategorii tych podmiotów”*.

Tak więc, aby stwierdzić stosowanie przez skarżonego przedsiębiorcę praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, polegającej na stosowaniu postanowień wzorców umów wpisanych do rejestru, o którym mowa powyżej, należy wykazać, iż klauzule stosowane przez przedsiębiorcę i klauzule występujące w rejestrze charakteryzują się albo identycznym brzmieniem, albo są nieznacznie zmodyfikowane – co nie ma istotnego wpływu na zmianę kwalifikacji klauzuli, jako niedozwolonej - albo, pomimo różnicy w brzmieniu klauzule te wywołują tożsame skutki, jak klauzule zapisane już w rejestrze.

Zestawienie klauzul umieszczonych w Rejestrze z postanowieniami zawartymi we wzorcach umownych Akademii Rolniczej przedstawia zamieszczona poniżej tablica.

POSTANOWIENIA UMIESZCZONE W REJESTRZE POSTANOWIEŃ NIEDOZWOLONNYCH			POSTANOWIENIA UMIESZCZONE WE WZORCACH AKADEMII MEDYCZNEJ	
LP.	POZYCJA W REJESTRZE	TREŚĆ POSTANOWIENIA	TREŚĆ POSTANOWIENIA	TREŚĆ POSTANOWIENIA PO WPROWADZENIU ZMIAN PRZEZ UCZELNIĘ
1.	642	<i>„Wysokość opłat wymienionych w p. a, b, d ustala Rektor i podaje w formie zarządzenia do wiadomości, przed rozpoczęciem roku akademickiego”</i> .	<i>„Wysokości opłat za studia w kolejnych latach akademickich będą ustalane w drodze zarządzeń Rektora Uczelni”</i> .	<i>„Wysokości opłat za studia w kolejnych latach akademickich będą ustalane w drodze zarządzeń Rektora Uczelni w oparciu o ustawę i przepisy wykonawcze”</i> .

		Wyrok SOKiK z dnia 05.10.2005r., sygn. akt XVII Amc 20/05		
2.	801	<i>„W przypadku nie dojścia przez strony do porozumienia, sądem właściwym do rozstrzygnięcia wszelkich sporów będzie Sąd właściwy dla siedziby Uniwersyteckiej Szkoły Kształcenia Indywidualnego”</i>	<i>„Wszelkie spory wynikające z niniejszej umowy strony poddają rozstrzygnięciu sądów powszechnych właściwych dla siedziby uczelni”</i>	<i>„Wszelkie spory wynikające z niniejszej umowy strony poddają rozstrzygnięciu sądów powszechnych właściwych dla siedziby uczelni”</i>
3.	726	<i>„Nieusprawiedliwione zaleganie z uiszczeniem czesnego lub innych opłat spowoduje skreślenie z listy studentów”.</i> Wyrok SOKiK z dnia 27.02.2006r., sygn. akt XVII Amc 105/04	a) <i>„Zwłoka w uiszczeniu płatności, o których mowa w § 1 pkt 1 powoduje skreślenie z listy studentów”.</i> b) <i>„Nieuiszczenie opłaty za zajęcia dydaktyczne lub egzamin (zaliczenie) powoduje skreślenie z listy studentów”</i>	a) <i>„Kierownik podstawowej jednostki organizacyjnej (dziekan) może skreślić studenta z listy studentów w przypadku nie wniesienia opłat związanych z odbywaniem studiów”</i> b) <i>Rozdz. 9, § 32, pkt 2, ust. 3): „Dziekan może skreślić studenta z listy studentów w przypadku :</i> 1)... 2)... 3) <i>nienwniesienia opłat związanych z odbywaniem studiów”.</i>
4.	804	<i>„W przypadku rezygnacji ze studiów w Wyższej Szkole Wychowania Fizycznego i Turystyki w Sopocie lub w przypadku skreślenia z listy studentów z przyczyn regulaminowych wpłacone czesne, za dany semestr”.</i> Wyrok SOKiK z dnia 27.02.2006r., sygn. akt XVII Amc 105/04	a) <i>„W przypadku rezygnacji ze studiów przed rozpoczęciem zajęć dydaktycznych na danym semestrze, jak również nieuzyskania zaliczenia powtarzanego przedmiotu wniesione opłaty, o których mowa w § 1 pkt 1-2 nie podlegają zwrotowi z wyjątkiem opłaty edukacyjne, o ile student złoży odpowiedni wniosek”.</i> b) <i>„W przypadku skreślenia studenta/doktoranta z przyczyn, o których mowa w ust. 1 wniesiona opłata nie podlega zwrotowi”</i>	a) <i>„W przypadku rezygnacji ze studiów: przed rozpoczęciem zajęć dydaktycznych na danym semestrze, lub w trakcie trwania semestru, jak również nie uzyskania zaliczenia powtarzanego przedmiotu wniesione opłaty, o których mowa w § 1 pkt 1-2 podlegają zwrotowi po potrąceniu poniesionych przez uczelnię kosztów, o których mowa w § 1 pkt 2 w wysokości ustalonej proporcjonalnie do ilości tygodni zajęć dydaktycznych w momencie, w którym nastąpiła rezygnacja studenta ze studiów (data złożenia rezygnacji w formie pisemnej) lub nie uzyskania przez niego zaliczenia z powtarzanego przedmiotu.</i> b) <i>„W przypadku skreślenia studenta lub doktoranta</i>

				<i>wniesiona opłata podlega zwrotowi proporcjonalnie do ilości tygodni zajęć dydaktycznych opłaconych przez studenta lub doktoranta, przypadających po tygodniu, w którym nastąpiło skreślenie z listy studentów"</i>
--	--	--	--	---

Wyniki analizy porównawczej postanowień zawartych we wzorcach stosowanych przez Akademię Rolniczą z klauzulami umieszczonymi w Rejestrze (punkt 1 i 4 Tablicy) pozwalają na stwierdzenie, że stosowanie ich wywołuje tożsame skutki.

Ad 2a)

Klauzula w punkcie 1 Tablicy

Kwestionowana klauzula wprowadza zasadę, iż wysokość opłat za studia w poszczególnych latach ustala samodzielnie Rektor. Zapis ten sugeruje, że Rektor ma pełną dowolność w określaniu opłat za studia i może to robić w sposób autorytarny, nie biorąc pod uwagę obiektywnych kryteriów ustalonych obowiązującymi przepisami.

Tymczasem art. 99 ustawy z dnia 27 lipca 2006 r. (Dz. U. nr 164, poz 1365) stanowi wprost, iż: *„Uczelnia publiczna może pobierać opłaty za świadczone usługi edukacyjne Wysokość opłat ustala Rektor uczelni publicznej, z tym, że opłaty, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, nie mogą przekraczać kosztów ponoszonych w zakresie niezbędnym do uruchomienia i prowadzenia w danej uczelni, odpowiednio studiów lub studiów doktoranckich, o których mowa w ust. 1 pkt 1, oraz zajęć na studiach lub studiach doktoranckich, o których mowa w ust. 1 pkt 2, z uwzględnieniem kosztów amortyzacji i remontów.”* Zapis ten ściśle precyzuje kryteria jakie winien brać pod uwagę Rektor uczelni ustalając opłaty za studia, tym samym uzależnia wysokość opłat za studia od poniesionych w niezbędnym zakresie rzeczywistych kosztów.

Kwestionowana klauzula natomiast, powoduje, że Rektor ustalając opłaty za studia nie jest ograniczony żadnymi wytycznymi ustawowymi, co sprzeczne jest z ww. przepisami.

W ocenie organu antymonopolowego nie ulega wątpliwości, że wynik porównania kwestionowanej klauzuli z postanowieniami zawartymi w Rejestrze, pomimo odmiennego ich brzmienia, w pełni uzasadnia przyjęcie twierdzenia, że klauzula ta wywołuje tożsamy skutek, jak te, uznane już prawomocnym wyrokiem sądu za abuzywne. Mając to na uwadze należało uznać, że stosując kwestionowane w punkcie 1 Tabeli klauzule, Akademia Rolnicza dopuściła się wykorzystywania we wzorcach umownych postanowień wpisanych już do Rejestru pod poz. 642.

Nie jest jednak wystarczającym dla stwierdzenia zaniechania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów wprowadzenie zmian do obowiązującego wzorca umowy, zawieranej ze studentami, pomimo ich zgodności z obowiązującymi przepisami prawa. Dla uznania, iż Uczelnia zaniechała stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, polegającej na stosowaniu zapisu umownego, o którym mowa w niniejszym punkcie, koniecznym byłoby umożliwienie studentom, którzy zawarli umowy na podstawie

wzorca zawierającego klauzule niedozwolone, podpisania aneksu wprowadzającego w miejsce tych klauzul zapisy zgodne z prawem.

Ad 2b)

Klauzule w punkcie 2 Tablicy

Również wyniki analizy porównawczej postanowień zawartych we wzorcach stosowanych przez Akademię Rolniczą z klauzulami umieszczonymi w Rejestrze (punkt 2 Tablicy) pozwalają na stwierdzenie, że stosowanie ich wywołuje tożsame skutki.

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 17 listopada 1964r. (Dz.U. Nr 43, poz. 269 ze zm.) Kodeks postępowania cywilnego, mówiąc o właściwości miejscowej, można wyróżnić właściwość: ogólną, przemianą oraz wyłączną.

Zasadę, w zakresie właściwości miejscowej konstytuuje art. 27 K.p.c. § 1: *„Powództwo wytacza się przed sąd pierwszej instancji, w którego okręgu pozwany ma miejsce zamieszkania”*.

Właściwość wyłączna dotyczy powództw związanych m.in. z prawem rzeczowym na nieruchomości, dziedziczeniem, stosunkami między rodzicami i dziećmi.

Przepisy dotyczące właściwości przemiennej przewidują możliwość wytoczenia powództwa o ustalenie istnienia umowy, jej wykonanie, rozwiązanie lub unieważnienie, jak też odszkodowanie z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy, przed sądem miejsca jej wykonania. W razie wątpliwości, miejsce to powinno być stwierdzone dokumentem. Przepisy te (art. 31 i nast. K.p.c.) umożliwiają powodowi dokonanie wyboru pomiędzy sądem właściwości ogólnej, a innym sądem oznaczonym w tych przepisach, w zależności, który sąd jest dla niego dogodniejszy.² Nie jest zatem dopuszczalne narzucenie właściwości przemiennej przez jedną ze stron stosunku prawnego, a jedynie następczy jej wybór w chwili powstania roszczenia wynikającego z umowy.

Artykuł 46 K.p.c. przewiduje możliwość zawarcia tzw. umowy prorogacyjnej. Zgodnie z jego treścią, strony mogą umówić się na piśmie o poddanie sądowi pierwszej instancji, który według ustawy nie jest miejscowo właściwy, sporu już wynikłego lub sporów mogących wyniknąć w przyszłości z oznaczonego stosunku prawnego. Sąd ten, jeżeli strony nie postanowiły inaczej, będzie wówczas wyłącznie właściwy.

W świetle przytoczonego przepisu możliwe jest odejście od generalnego modelu właściwości ogólnej, jednak tylko wtedy, gdy jest to przedmiotem indywidualnego uzgodnienia umownego. Skuteczność takiej umowy zależy zatem od zgodnego wyrażenia woli stron, poprzez zawarcie stosownej umowy prorogacyjnej, określonej w art. 46 K.p.c.

Nie może być za taką poczytywany, wzorzec stosowany przez Uczelnię, gdyż zawiera on zbiór opracowanych (gotowych) i obowiązujących przepisów (klauzul), przygotowanych przez przedsiębiorcę, bez współudziału i woli jego kontrahentów- Studentów.

Powyższe wskazuje zatem, że w rozpatrywanym przypadku, w sytuacji konieczności rozwiązywania sporu na drodze sądowej w grę wchodzi tylko dwie właściwości, tj. ogólna i przemianą.

Według właściwości ogólnej, w przypadku, gdy powodem jest student, to powództwo powinno zostać wniesione do sądu właściwego dla siedziby Uczelni (art. 30 k.p.c.).

² Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Pod redakcją K. Piaseckiego, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 1996r., str.164.

W przypadku, gdy powodem jest Uczelnia, to sądem właściwym jest sąd, w którego okręgu student ma miejsce zamieszkania (art. 27 § 1 k.p.c.).

W przypadku właściwości przemiennej dotyczącej roszczeń wynikających z zawartej umowy o świadczenie usług edukacyjnych, właściwym będzie sąd miejsca wykonania tej umowy – czyli zazwyczaj sąd właściwy dla siedziby Uczelni (art. 34 k.p.c.).

Jak wynika z powyższego, nie w każdym przypadku sądem właściwym będzie sąd właściwy dla siedziby Akademii Rolniczej w Sz[...].

Powyżej wskazana klauzula dotyczy narzucania właściwości miejscowej sądu w przypadku powstania sporu z umowy. Zatem Uczelnia, stosując przedmiotowy zapis w § 9 pkt 4 wzorca umownego pn.: *Umowa o warunkach odpłatności w szkole wyższej*, wymienionych, dopuściła się tym samym stosowania klauzuli wpisanej już do Rejestru pod poz. 801, co oznacza, iż bezprawnie naruszyła przepis art. 23a ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Identyczna klauzula znajduje się również w zmienionym wzorcu umownym, przesłanym przez Uczelnię Prezesowi Urzędu.

Mając to na uwadze należało uznać, że stosując kwestionowaną w punkcie 2 Tabeli klauzulę, Akademia Rolnicza dopuściła się wykorzystywania we wzorcach umownych postanowień wpisanych już do Rejestru. Tak więc jej działania kolidowały z przepisami prawa, co jest wystarczające dla uznania ich za bezpodstawne. Przesądza to o spełnieniu drugiej z przesłanek analizowanego przepisu.

Ad 2c)

Klauzule w punkcie 3 Tablicy

Kwestionowana klauzula wprowadza zasadę, iż nieusprawiedliwione zaleganie przez studenta z zapłatą czesnego lub innych opłat powoduje automatyczne skreślenie z listy studentów.

Natomiast powszechnie obowiązujące przepisów ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2005 r., nr 164, poz. 1365) wprost regulują przypadki kiedy student zostaje skreślony z listy studentów , a kiedy tylko może być z niej skreślony. Art. 190 ww. ustawy wprowadza następujące zasady:

„1. Kierownik podstawowej jednostki organizacyjnej skreśla studenta z listy studentów, w przypadku:

- 1) niepodjęcia studiów,*
- 2) rezygnacji ze studiów,*
- 3) niezłożeni e terminie pracy dyplomowej lub egzaminu dyplomowego,*
- 4) ukarania karą dyscyplinarną wydalenia z uczelni.*

*2. Kierownik podstawowej jednostki organizacyjnej **może skreślić** studenta z listy studentów, w przypadku:*

- 1) stwierdzenia braku podstawów w nauce,*
- 2) nieuzyskania zaliczenia semestru lub roku w określonym terminie,*
- 3) **niewniesienia opłat związanych z odbywaniem studiów.***

3. Od decyzji, o których mowa w ust. 1 i 2 przysługuje odwołanie do rektora. Decyzja rektora jest ostateczna.”

Z przytoczonych przepisów jasno wynika, iż skreślenie studenta z powodu zalegania z opłatami jest czynnością fakultatywną, a ponadto od decyzji stwierdzającej ten fakt studentowi przysługuje odwołanie do rektora, którego decyzja rozstrzyga dopiero sprawę w sposób ostateczny.

Tak więc postanowienie, o którym mowa w pkt 3 tabeli, jest dużo bardziej rygorystyczne i niekorzystne w stosunku do studenta niż przepisy powszechnie obowiązującego prawa.

Wyniki analizy porównawczej postanowień zawartych we wzorcach stosowanych przez Akademię Rolniczą z klauzulami umieszczonymi w Rejestrze (punkt 3 Tablicy) pozwalają na stwierdzenie, że stosowanie ich wywołuje tożsame skutki, jak te, uznane już prawomocnym wyrokiem sądu za abuzywne. Mając to na uwadze należało uznać, że stosując kwestionowane w punkcie 3 Tabeli klauzule, Akademia Rolnicza dopuściła się wykorzystywania we wzorcach umownych postanowień wpisanych już do Rejestru pod poz. 726. Tak więc jej działania kolidowały z przepisami prawa, co jest wystarczające dla uznania ich za bezpodstawne. Przesądza to o spełnieniu drugiej z przesłanek analizowanego przepisu.

Jednakże, jak wynika z obowiązującego aktualnie Zarządzenia nr 56 Rektora Akademii Rolniczej w Sz[...], kwestionowany przez Prezesa Urzędu zapis, o którym mowa w punkcie 3a) Tablicy, został zastąpiony postanowieniem o treści: *„Kierownik podstawowej jednostki organizacyjnej (dziekan) może skreślić studenta z listy studentów w przypadku nie wniesienia opłat związanych z odbywaniem studiów”*. Natomiast zapis przytoczony w punkcie 3b) Tablicy, zastąpiony został w obecnie obowiązującym Regulaminie Studiów, postanowieniem o treści: *„Dziekan może skreślić studenta z listy studentów w przypadku:*

1)...

2)...

3) *nienwniesienia opłat związanych z odbywaniem studiów”*.

Tym samym, uznać należało, iż w zakresie klauzuli, o której mowa w niniejszym punkcie, Uczelnia zaniechała stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów.

Ad 2d)

Klauzule w punkcie 4 Tablicy

Kwestionowane klauzule wyłączają w ogóle, lub pod pewnymi warunkami możliwość zwrotu opłat wniesionych za studia przez Studenta, jeżeli wniosek w sprawie zwrotu złożony został po rozpoczęciu zajęć danego roku akademickiego, bądź też student zrezygnował, powtarza rok, został skreślony z listy studentów, czy też nie złożył wniosku o wycofanie opłaty. Zatem student, który uiścił chesne w formie jednorazowej opłaty, a w trakcie roku akademickiego został skreślony z listy studentów lub też rozwiązał umowę, czy nie w terminie złożył wniosku o wycofanie opłaty, nie uzyska zwrotu opłaty za studia, czy tej części opłaty, która odpowiada okresowi nauki po skreśleniu z listy lub rozwiązaniu umowy, a więc okresowi w którym nie korzysta już z usług świadczonych przez Uczelnię.

Kwestionowane klauzule powodują także, że nie zwraca się opłat uiszczonych przez studenta za cały semestr, w przypadku, gdy rezygnuje on w trakcie trwania tego semestru z dalszej nauki lub nie wniesie wniosku o wycofanie opłaty. Odbywa się to kosztem studenta, który w takich przypadkach pozbawiony jest możliwości dochodzenia roszczeń lub dochodzenia ich w znikomym zakresie.

Umowa o odpłatne świadczenie usług edukacyjnych ma charakter umowy zlecenia. Zgodnie z art. 746 § 1 k.c. dający zlecenie może je wypowiedzieć w każdym czasie, licząc się oczywiście z konsekwencjami, jakie się z tym wiążą. Nie można też – biorąc pod uwagę unormowanie zawarte w § 3 tego przepisu – zrzec się z góry uprawnienia do wypowiedzenia zlecenia z ważnych powodów. Wypowiedzenie umowy wiąże się z określonymi skutkami, które są zróżnicowane w zależności od tego, kto wypowiedzi umowę. Jeżeli uczynił to dający zlecenie, to powinien przyjmującemu zlecenie: zwrócić uzasadnione wydatki, a przy odpłatnym zleceniu uiścić ponadto odpowiednią część umówionego wynagrodzenia oraz

jeżeli wypowiedzenie nastąpiło bez ważnego powodu, powinien naprawić także ewentualną szkodę. Jeżeli umowę zlecenia wypowiedział przyjmujący je, to powinien rozliczyć się z otrzymanych zaliczek, a jeżeli to uczynił bez ważnego powodu – jest także odpowiedzialny za ewentualną szkodę powstałą z tego tytułu.

Jednostronne stwierdzenie, że Szkoła nie zwraca studentowi opłat za studia, pomimo wypowiedzenia umowy i faktycznego niekorzystania ze świadczonych przez nią usług, nie mieści się zatem w dyspozycji art. 746 § 1 k.c. Skoro bowiem umowa o odpłatne świadczenie usług została wypowiedziana i student nie korzysta już z tych usług, odpada konieczność dalszego uiszczania wynagrodzenia przyjmującemu zlecenie, tj. Uczelni. Stosowane przez Uczelnie postanowienie stanowi zatem naruszenie istoty umowy wzajemnej, w której świadczenie jednej strony jest odpowiednikiem świadczenia drugiej.

W ocenie organu antymonopolowego, nie ulega żadnym wątpliwości, że wynik porównania kwestionowanej klauzuli z postanowieniami zawartymi w Rejestrze, w pełni uzasadnia przyjęcie twierdzenia, że klauzule te wywołują tożsamy skutek, jak te, uznane już prawomocnym wyrokiem sądu za abuzywne. Mając to na uwadze należało uznać, że stosując kwestionowane w punkcie 4 Tabeli klauzule, Akademia Rolnicza dopuściła się wykorzystywania we wzorcach umownych postanowień wpisanych już do Rejestru pod poz. 804. Tak więc jej działania kolidowały z przepisami prawa, co jest wystarczające dla uznania ich za bezpodstawne. Przesądza to o spełnieniu drugiej z przesłanek analizowanego przepisu.

Jednakże, jak wynika z obowiązującego aktualnie Zarządzenia nr 56 Rektora Akademii Rolniczej w Sz[...], kwestionowany przez Prezesa Urzędu zapis, o którym mowa w punkcie 4a) Tablicy, został zastąpiony postanowieniem o treści: *„W przypadku rezygnacji ze studiów: przed rozpoczęciem zajęć dydaktycznych na danym semestrze, lub w trakcie trwania semestru, jak również nie uzyskania zaliczenia powtarzanego przedmiotu wniesione opłaty, o których mowa w § 1 pkt 1-2 podlegają zwrotowi po potrąceniu poniesionych przez uczelnię kosztów, o których mowa w § 1 pkt 2 w wysokości ustalonej proporcjonalnie do ilości tygodni zajęć dydaktycznych w momencie, w którym nastąpiła rezygnacja studenta ze studiów (data złożenia rezygnacji w formie pisemnej) lub nie uzyskania przez niego zaliczenia z powtarzanego przedmiotu.”* Natomiast zapis przytoczony w punkcie 4b) Tablicy, zastąpiony został w obecnie obowiązującej Uchwale nr 186 Senatu Akademii Rolniczej w Sz[...], postanowieniem o treści: *„W przypadku skreślenia studenta lub doktoranta wniesiona opłata podlega zwrotowi proporcjonalnie do ilości tygodni zajęć dydaktycznych opłaconych przez studenta lub doktoranta, przypadających po tygodniu, w którym nastąpiło skreślenie z listy studentów”*.

Tym samym, uznać należało, iż w zakresie klauzuli, o której mowa w niniejszym punkcie, Uczelnia zaniechała stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów.

Ad 3)

W orzecznictwie Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów utrwalił się pogląd, iż naruszenie interesu publicznoprawnego ma miejsce wówczas, gdy skutkami działań

sprzecznych z przepisami prawa antymonopolowego dotknięty jest szerszy krąg uczestników rynku, względnie, gdy działania te wywołują na rynku inne niekorzystne zjawiska.³

Stanowisko to potwierdzone zostało również w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który w uzasadnieniu wyroku z dnia 12 września 2003 r. (sygn. akt: I CKN 504/01) stwierdził, iż: „nie jest zasadne uznawanie, że postępowanie z tytułu naruszenia ustawy antymonopolowej można wszczynać tylko wtedy, gdy zagrożone są interesy wielu odbiorców, a nie jest to możliwe w sytuacji, gdy pokrzywdzonym jest tylko jeden konsument. Wydane orzeczenie ma bowiem wymiar znacznie szerszy, pełni także funkcję prewencyjną, służy bowiem ochronie także nieograniczonej liczby potencjalnych konsumentów”.

Jednocześnie, jak stwierdził w cyt. powyżej wyroku z dnia 20 czerwca 2006r. Sąd Najwyższy „zgodnie z art. 23a ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 47^g45 Kodeksu postępowania cywilnego, stanowi z mocy prawa praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów przez każdego przedsiębiorcę zawierającego umowy konsumenckie”.

Stosowane przez Akademię Rolniczą wzorce umowne wykorzystywane były przy zawieraniu umów ze studentami, zatem krąg osób ubiegających się lub zamierzających się ubiegać o kształcenie nie jest z góry określony. Biorąc pod uwagę, że konsument (student) nie ma wpływu na zapisy zawieranej z nim umowy, gdyż stanowi ona z góry przygotowany przez profesjonalistę zbiór postanowień, bez możliwości – w zasadniczej jego części – podjęcia indywidualnych negocjacji. Należy uznać, że działanie przedsiębiorcy, polegające na posługiwaniu się wzorcami umownymi zawierającymi postanowienie niedozwolone godzi w interes tych kontrahentów Spółki, którzy są konsumentami, przy czym należy mieć na uwadze interes nie tylko obecnych, ale i przyszłych studentów. Nie ulega wątpliwości, że w rozpatrywanej sprawie mamy do czynienia nie z indywidualnym interesem jednostki, ale ze zbiorowym interesem konsumentów, który poprzez stosowanie wobec nich działań bezprawnych doznaje uszczerbku. Tak więc i trzecia przesłanka analizowanego przepisu została, w przedmiotowej sprawie, spełniona.

Mając na uwadze poczynione ustalenia, organ antymonopolowy uznał, że postanowienia umowne, zawarte we wzorcu pn.: „Umowa o warunkach odpłatności w szkole wyższej”, o których mowa w niniejszej decyzji, stanowią naruszenie, o którym mowa w art. 23a ust. 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. z 2005 r. Nr 244, poz. 2080, ze zmianami). Zdaniem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, dopiero umożliwienie studentom, którzy zawarli z Uczelnią umowy na podstawie poprzednio obowiązującego wzorca, zawierającego niedozwolone klauzule umowne, propozycji podpisania aneksu wprowadzającego w miejsce tych postanowień, zapisy zgodne z prawem, może zostać uznane za zaniechanie praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów.

W tym stanie rzeczy, po wykazaniu, że Uczelnia dopuściła się w obrocie konsumenckim działań bezprawnych poprzez stosowanie wzorca umownego, zawierającego postanowienia uznane za niedozwolone i wpisane do Rejestru, czym naruszyła zbiorowy interes konsumentów, należało orzec jak w **punkcie I sentencji**.

³ Por. wyrok SA z 24.01.1991 r., XV Amr 8/90; 4.07.2001 r. XVII Ama 108/00; 23.20.2002 r. XVII Ama 133/2001).

Zgodnie z brzmieniem art. 23c ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, Prezes Urzędu w decyzji o uznaniu praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów nakazuje zaniechanie jej stosowania.

W trakcie prowadzonego postępowania Uczelnia wykazała i udowodniła, że zaniechała – z dniem 1 października 2007 r. tj. z dniem początku obowiązywania Uchwał Senatu Uczelni nr 148 i 186 oraz Zarządzenia Rektora nr 56/2007, które zastąpiły wcześniej obowiązujące: Uchwały Senatu Uczelni nr 40 i 60 (załącznikiem do niej był regulamin studiów) z 2006 r. oraz Zarządzenie Rektora Uczelni nr 42/2006 – stosowania zarzucanej praktyki. Nowe akty nie zawierają zakwestionowanych przez Prezesa UOKiK zapisów. W tym stanie rzeczy należało orzec jak w **punkcie II sentencji**.

Zgodnie z art. 23e ust. 1 i 2 ustawy o ochronie (...) Prezes Urzędu nie wydaje decyzji o uznaniu praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i nakazującej jej zaniechanie, jeżeli przedsiębiorca zaprzestał stosowania praktyki, o której mowa w art. 23a. W tym przypadku Prezes Urzędu wydaje decyzję o uznaniu praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i stwierdzającą zaniechanie jej stosowania.

Stosownie do treści art. 78 ust. 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów, w związku z art. 479²⁸ § 2 K.p.c., od niniejszej decyzji przysługuje odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w terminie dwutygodniowym od dnia jej doręczenia, za pośrednictwem Delegatury Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Gdańsku.

Z up. Prezesa Urzędu
Ochrony Konkurencji i Konsumentów
Dyrektor Delegatury w Gdańsku
Roman Jarzabek

Otrzymuje:

Akademia Rolnicza w Sz[...]